Beszélgetés gyülekezetünk kántoraival

2017 adventje minőségi ugrást hozott közösségünk zenei életében a Peskó–Székács-orgona felépülésével. Az új orgona körüli szakmai feladatok ellátására megfelelő embert kellett találnunk. Sokáig úgy tűnt, hogy Németh Csaba orgonaművész személyében megtaláltuk, de ő 2019 végén lemondott tisztségéről. Rövid átmeneti időszak után, 2020 tavasza óta **Kertész H. Attila** kántorként, **Nánai Mária** pedig helyettes kántorként rendszeresen végzi ezt a szolgálatot az angyalföldi gyülekezetben. Az alábbiakban az új kántorokat kérdeztük, a vírushelyzet miatt online formában.

Hogyan és miért kezdted el a kántori szolgálatot? Hol végezted a zenei képzést?

Kertész H. Attila: A zene, főleg a lutheránus egyházzene gyerekkorom óta jelen volt a családban. Soha nem mulasztottuk el végighallgatni (állva, hogy lássunk is!), a Deák téri nagy Bach-előadásokat, a nagy passiókat, a h-moll misét. Mégis elég későn, csak középiskolás koromban kezdtem el zenét tanulni. A Debreceni Református Kollégiumban töltött éveim alatt nagyszerű zenészek közelébe sodort a jósorsom: az azóta már Kossuth-díjas Berkesi Sándortól karvezetést, az akkor pályakezdő Karaszon Dezsőtől orgonát tanulhattam. A kollégium évszázados múltra visszatekintő híres kórusa, a Kántus lett az életem. Érettségi után is a városban maradtam, hogy a karvezetői pályára készüljek. A zeneművészeti szakközépiskola tanáraitól szolfézst, zongorát, zeneszerzést tanultam.

Orgonán nem voltam különösebben ügyes, de – miután a gyülekezet korábbi orgonistája meghalt – akkori lelkészünk, Szabó Gyula bácsi szelíd erőszakkal az orgonapadhoz ültetett. „Fog az menni!” – biztatott, és „valahogy” ment is… De hétről hétre komoly kihívást jelentett eljátszani azt a néhány korált, ami épp soron volt. Végül 33 éven át koptattam a debreceni templom orgonapadját. Az evangélikus egyházzene életem legfontosabb tartalmává vált.

A debreceni orgonával

Szép és eredményes 33 év volt ez. Felneveltünk öt gyermeket, mindegyik zenélt valamit, és az orgonához is oda lehetett ültetni őket. Még gyülekezeti énekkart is szerveztem velük és baráti társaságukkal. Rendszeressé tettük az adventi zenés áhítatokat, és megépítettük a templom új orgonáját, amely az én elképzeléseim szerint, a mai kor művészi igényességével készült.

Nánai Mária: Szülővárosomban, Szegeden kezdtem el kántorizálni 12 évesen. A zeneiskolában zongorát tanultam, és zenei pályára készültem. Abban az időben a szegedi gyülekezet kántora éppen szülési szabadságon volt, így szükség volt valakire, aki kísérni tudja legalább a korálokat. Ribár János, akkori lelkészünk kért meg, hogy aktivizáljam magam ezen a téren. A kántorizálás nagyon fontossá vált számomra, élveztem, örömömet leltem benne, így a konzervatóriumba már orgona főtanszakra jelentkeztem.

A zenei képzésemet túlnyomórészt Szegeden végeztem, először a Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Karán szolfézs–zeneelmélet–karvezetés szakos diplomát szereztem, majd utána rögtön Finnországba mentem tanulni Spányi Miklóshoz orgonát és régizenét. Az ottani tanulmányaim alatt egy félévet a svédországi lulea-i egyetem zeneművészeti karán tanultam mint Erasmus-programos diák. Svéd professzorom, Hans-Ola Ericsson támogatásával végeztem el később ugyanitt a koncertorgonista szakot, de azt már gyermekeim születése után.

Hogyan tudja a kántor segíteni a lelkészek szolgálatát?

Nánai Mária: Szoros együttműködéssel, illetve a lelkész által megjelölt irányvonalak követésével. Én azt gondolom, hogy a kántori szolgálat – mint ahogy már a nevében is benne van – semmiképpen sem lehet öncélú, és úgy gondolom, a kántor feladata, hogy a lelkészt segítse, a gyülekezetet szolgálja.

Kertész H. Attila: A lelkész és kántor együttműködésének módja örökzöld téma. Nekem magamnak is sokféle tapasztalatom halmozódott fel az évek során. Él a fejemben egy ideál erről, amit persze egészen sohasem sikerült megvalósítani.

Nem véletlenül tartotta Luther olyan hangsúlyos elemnek a zenét. Hitünknek, Istennel való kapcsolatunknak van egy jelentős, verbálisan nem kifejezhető rétege, amelynek „megszólítására", kifejezésére talán csak a zene képes. Az istentiszteleten tehát szerves egészet kell alkotnia az alapvetően az ünnepkör igéire és az igehirdetés textusára támaszkodó szóbeli és zenei igehirdetésnek.

A megfelelő énekek és darabok tehát a textus és az igehirdetés tartalmának fényében választhatók ki – és megfordítva: a darabok teológiai tartalma, az énekek évszázados veretes szövegei inspirálhatják a szöveges igehirdetést is. A teljes istentisztelet kialakítása valójában közös munka kellene, hogy legyen. A kántor – az énekeskönyv és az egyházzenei repertoár alapos ismeretével – nagy segítség lehet az énekek, a zenei anyag kiválasztásában.

A közös munka másik területe a gyülekezeti énekkar lehet. Az énekkar mindig egy speciális közösség – a zene közismert közösségteremtő, megtartó ereje tartja össze. Ugyanakkor ez a zene igehirdetés, amely a verbális közlésnél mélyebben megérinti az embert, ily módon különlegesen mély tartalmat kap a közösség.

Hogyan kerültél kapcsolatba az angyalföldi gyülekezettel?

Kertész H. Attila: Tulajdonképp életem két szála is Angyalföldre vezetett. Az egyik Fót, ahová a család szorosan kötődik. Eleinte a gyerekeim voltak lelkes résztvevői a fóti Evangélikus Kántorképző Intézet augusztusi tanfolyamainak, később én is rendszeres résztvevője lettem a továbbképzőknek. Fontos volt ez Debrecenben, ahol mintegy „végvári életet" éltünk, messze minden más evangélikus gyülekezettől (Hajdú-Bihar megye egyetlen evangélikus temploma volt a mienk). Innen, Fótról ismerem Németh Csabit, aki a gyerekeimet is, később engem is okított az orgonajáték titkaira. Ő ajánlotta fel nekem, hogy vegyek részt az angyalföldi szolgálatban.

A másik szál Budavár. Abban a gyülekezetben konfirmáltam, annak az orgonának a hangjai mellett nőttem fel. Ehhez mért örömmel fogadtam a lehetőséget, hogy Pestre kerülve ott lehettem helyettes orgonista. Amikor felmerült az orgona Angyalföldre költöztetésének gondolata, a budavári kántor, Bán Pisti már akkor ajánlotta, hogy vállaljam el ezt a szolgálatot. Ez a hangszer tehát az életem része, egészen kisgyerekkorom óta.

Nánai Mária: Engem is Németh Csaba – korábbi angyalföldi orgonista – keresett meg a lehetőséggel, hogy jöhetek ide orgonálni. Ő gyermekkori barátom, akit én is a fóti Evangélikus Kántorképző Intézetben ismertem meg.

Milyen gyülekezetekkel állsz–álltál kapcsolatban?

Kertész H. Attila: A budavári és a debreceni gyülekezetet már korábban említettem. Budapestre költözésem után, ahol csak lehetett, szívesen helyettesítettem, és ezek az alkalmak mindig komoly lelki töltekezést jelentettek. Talán a helyiek el sem hinnék, de egy kicsit hozzájuk tartozónak is érzem magam. Sokat játszottam Szentendrén, Dunakeszin, Gödön, de helyettesítettem már Józsefvárosban is, ahol végtelen tisztelettel követem Bolba Márta munkásságát, a rászorultakért való kiállását. Nagy öröm volt, hogy alkalmam nyílt segíteni nekik.

Végére hagytam a legfontosabbat: a gödöllői gyülekezetet. Az ottani énekkart debreceni gyülekezetünk egykori ifise, felügyelőnk lánya, ma Albert Gábor lelkész felesége, Joób Emese hívta életre. Később fiam, Péter vette át az énekkar vezetését. Amikor ő megnősült és elköltözött, rám hagyományozta ezt a munkát. „Apa, ha te csinálod, tudom, hogy jó kezekben lesznek!” – mondta, ami természetesen olyan jól esett, hogy nem lehetett rá nemet mondani. Nem bántam meg – csodálatos kis közösséget ismertem meg a gödöllői énekkarban, sok szép közös élmény és darab van már mögöttünk. A járvány miatt most ez a munka is szünetel, csak reménykedem benne, hogy egyszer majd újra éleszthetjük.

Nánai Mária: Legszorosabb kapcsolatban a szegedi gyülekezettel állok, amelyet otthonomnak tekintek.

Milyen a kapcsolatod az evangélikus egyházzal? Hogyan éled meg, hogy a járványhelyzet miatt a gyülekezet nem tud énekszóval csatlakozni az istentisztelethez?

Nánai Mária: Az evangélikus egyházzal való kapcsolatom gyermekkorom óta nagyon szoros, családilag is átszövi az életünket az egyházhoz való tartozás. Bátyám evangélikus lelkész, a katonaság kötelékében mint tábori lelkész szolgál, gyermekeim a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnáziumba járnak, ahol jómagam is érettségiztem, édesapám a békéscsabai evangélikus gimnázium igazgatója volt, annak újraindítása után. Édesanyám pedig a szegedi gyülekezet oszlopos tagja, presbitere évtizedek óta.

Az éneklés természetesen nagyon hiányzik, nekem nehezebb így játszani, mert eleve mindig éneklem is a korálokat, nem csak kísérem.

Kertész H. Attila: Hogy általában milyen a kapcsolatom az egyházzal, az talán az eddigiekből kiderül. A Deák téri Lutheránia-előadásoknak a nagy család több tagja is állandó résztvevője. Van evangélikus lelkész is a családban, aki nem idegen Angyalföldön sem, hiszen nyugdíjasként itt tudhatjuk sorainkban

Kertész Gézát, az angyalföldi gyülekezet tiszteletbeli presbiterét (nekem csak Géza bácsi, édesapám testvére). A debreceni évtizedek ezt az evangélikus elköteleződést csak tovább mélyítették.

A járványhelyzet már izgalmasabb kérdés. A járvány épp akkor tört ki Magyarországon, amikor én Angyalföldön „hivatalosan" is megkezdtem a szolgálatomat. Ebből adódóan szinte nem is volt „normális" istentisztelet, amióta itt szolgálok. Pedig a gyülekezet éneke hihetetlen erős inspiráció tud lenni! Elevenen él bennem az a katartikus élmény, mikor először vezettem gyülekezeti éneket orgona mellől. Ez nagyon hiányzik. És persze hiányzik, nehezíti a beilleszkedést a személyes alkalmak, presbiteri ülések korlátozott volta. Az egyébként is elég nehezen oldódó, zárkózott természetem mellett ez nem könnyíti meg a gyülekezetbe való integrálódásomat.

Énekek helyett ma kizárólag orgonadarabok szólnak. Ez sem egyszerű kihívás egy magamfajta amatőr muzsikusnak, hiszen hétről hétre két-három kész darabbal kell előrukkoljak. Ez bizony nekem komoly feladatot jelent.

Hogyan tudja a gyülekezet segíteni a kántor feladatát?

Nánai Mária: Segítő szándékú – akár negatív, akár pozitív – észrevételekkel.

Kertész H. Attila: Igen, a legfontosabb segítség egy kántornak természetesen a visszajelzés – hiszen az orgona elsősorban a gyülekezethez szól. Érzékelni kell valahogyan, hogy betölti-e igehirdető rendeltetését. Egy gyülekezet zenei életét a belső erőforrásaira támaszkodó munkának kell meghatároznia. Ez a gyülekezet saját, zenében elmondott hitvallása.

Emellett – szigorúan másodlagosan – fontos a templomtér, az orgona, a befogadó közösség adta lehetőségeink kiaknázása: ezek ideális környezetet teremtenek egyfajta élő zenei életnek. Olyan szimbiózis lehet ez gyülekezet és művész között, amely mindenkinek épülésére szolgál. Ezen felül jó, ha tudjuk, hogy (sokan másokkal együtt) művészeink is nagy bajban vannak ma Magyarországon, egyre nehezebben találnak utat annak a kultúrának, amire az életüket tették. Nekünk módunkban áll segíteni a helyzetükön, ráadásul úgy, hogy csak nyerhetünk ezen a kapcsolaton.

Hogyan látod az angyalföldi gyülekezet zenei életét?

Nánai Mária: Jelenlegi helyzetben ezt a kérdést nehéz megválaszolni sajnos. Amennyit az orgona mellől tapasztalok, az az, hogy a gyülekezet szívesen énekel, és ismeri is az énekeket. Tudom, hogy havonta egyszer gitáros istentisztelet van, sajnos ezen még nem tudtam részt venni, de egyszer biztosan eljövök és meghallgatom, hiszen ezek nagyon jó hangulatúak szoktak lenni.

Mennyiben más az angyalföldi Székács–Peskó-orgona más hangszerekhez képest?

Kertész H. Attila: Annyiban, hogy a kezdetektől elkísért ☺ Otthon érzem magam mellette. Fontos helyen volt, generációk nőttek fel hangja mellett, generációknak jelentette ez a hangszer „Az Orgonazenét" – és ez nagyon nagy érték.

Egészen kézzel foghatóan átélhettem ezt, amikor felügyelőnk egy alkalommal megkért: ha lehet, játsszam el a közkedvelt d-moll toccata és fúgát. Amint elkezdtem gyakorolni, egyszeriben visszaköszöntek gyerekkorom templomi élményei – egészen különleges élmény volt.

Azt reálisan látni kell, hogy a szó szakmai értelmében ez nem különösebben jó hangszer. Abban az időben épült, amikor ilyesmire az egyháznak szűkös lehetőségei voltak, örülhettünk, ha valamilyen orgona egyáltalán épülhetett. A korlátait szem előtt tartva, tradicionális értékét megbecsülve jó állapotban kell megőrizni, hogy képességei szerint a leginkább gazdagíthassa gyülekezetünk zenei életét.

Nánai Mária: Konzis koromban sokat játszottam ezen az orgonán, hiszen Peskó György volt a tanárom. Sajnos más gyülekezetek hangszerére nincs rálátásom, így összehasonlítani sem tudom őket.

Milyen zenét hallgatsz a hétköznapokban?

Kertész H. Attila: Természetesen Bachot – ő a zene alfája és ómegája. Persze a hétköznapokban sok egyéb is előkerül. A családban hagyománya van a magas színvonalú analóg lemezjátszásnak, nekem is viszonylag komoly lemezgyűjteményem alakult ki az évtizedek során. Bachon (és általában régi, főleg barokk zenén) kívül sok a szimfonikus zene, klasszikusok és romantikusok egyaránt nagy számban képviseltetik magukat. Operák mélyebb megismerésére ritkábban van lehetőségem, bár ebből is jó néhány található a gyűjteményben. Igazán jól keveset ismerek, de amit mégis, azt nagyon szeretem.

És persze nyitottak igyekszünk maradni mindenre, ami jó zene, legyen az bármilyen műfaj a Carmina Buranatól a Kreol miséig. A jó zenét – legyen az akár könnyűzene – mindig valamiféle belső szellemi igényesség jellemzi. Ha ezt érzi az ember, akkor annak helye van a gyűjteményemben és mindennapjainkban.

Nánai Mária: A munkám a klasszikus zenéhez köt. De olykor az autóban Iron Maident és Metallicát hallgatok ☺

Mivel foglalkozol a hétköznapokban? Mivel töltöd a szabadidődet?

Nánai Mária: Zongorát tanítok két zeneiskolában, alkalmanként korrepetitorkodok, énekeseket kísérek. A szabadidőmben igyekszem a gyerekeimmel lenni, amennyit tudok.

Kertész H. Attila: Civil életemben informatikusként dolgozom egy kicsi, de nagy forgalmat bonyolító magyar tulajdonú társaságnál. Velük is nagy szerencsém van, szerintem kevés ilyen humánus, egymás iránt végtelenül lojális és emberközpontú munkaközösség működik ma Magyarországon.

Szabadidőmet – a zenélésen kívül – leginkább valamiféle környezettudatos, természetközeli élettel szeretném megtölteni. Az általunk ismert és élt, fogyasztásra épített, civilizált életet fenntarthatatlannak és élhetetlennek tartom. Verőcén, a falu határában emelkedő Borbély-hegyen áll egy kis erdei ház, immáron vagy 100 éve. Nagyszüleim 1965-ben vásárolták, azóta a család állandó nyaraló- és találkozóhelye. A falu felől érkezve ez az utolsó telek. Fölötte már nincs semmi és senki – csak az érintetlen, igazi börzsönyi őserdő. A nagyszüleim halála óta leromlott, elhagyatott kis családi birtokba életet lehelni, szellemiségét megőrizni – talán aktív életem egyik utolsó nagy küldetése.

Az interjút Kristóf Ibolya és Lencsés Ákos készítette.